

ARHIMANDRIT
SERA FIM ALEXIEV

ÎNDRUMĂTORUL
Viața și învățăturile
starețului
Macarie de la Optina
(1788-1860)

Traducere din limba bulgară:
Gheorghiță Ciocoi

editura
Σοφία

București

I

Zorii luminoși ai vieții duhovnicești a starețului Macarie

După cel dintâi stareț de la Optina, Leonid, cel de-al doilea în șirul stareților a fost prietenul lui sincer, confrate și împreună-nevoitor în Domnul, ieroschimonahul Macarie.

Acești doi părinți osârdnici, iubitori de Dumnezeu și plăcuți Lui, au fost în aceeași lucrare după duh, cu toate că erau atât de diferiți după caracter. Leonid era un om din popor, aspru, vesel, fără multă învățătură, și deținea în ogorul duhovnicesc o înțelepciune practică. Iar Macarie provenea dintr-o familie de neam bun, avea o purtare aparte, era contemplativ și se deosebea prin simțăminte nobile, printr-o aplecare către îndeletnicirile intelectuale și visare.

Pentru sfânta lucrare a lui Dumnezeu, ambele caractere pot fi folositoare: și Sfântul Apostol Petru, care era aprins, și blândul Apostol Ioan, și Apostolul Pavel, care era precum o furtună, și toți ceilalți. Starețul Leonid îi mulțumea mai ales pe

țărani, iar părintele Macarie era apropiat de cei mai învățați. Însă înaintea lui Dumnezeu cei doi se situau pe aceeași treaptă duhovnicească, după smerenia și slujirea lor devotată față de popor.

Părintele Macarie s-a născut pe 20 noiembrie 1788, în satul Jelezneaki, nu departe de orașul Kaluga și aproape de mănăstirea Sfântului Lavrentie, ale cărei clopote se auzeau din sat. Tatăl lui, Nicolae, provenea dintr-o familie de moșieri. Strămoșul său fusese un monah aspru și postitor. Bunicii lui au fost, de asemenea, creștini evlavioși. Mama sa, Elisabeta, a murit de tuberculoză de foarte de tânără, la începutul anului 1797. Starețul Macarie, care la botez a primit numele Mihail, era pe atunci de doar nouă ani. Mai avea trei frați și o soră.

Mama cu osebire îl iubea pe Mihail și spunea: „Inima mea simte că cu acest copil va fi ceva neobișnuit.” Și, într-adevăr, el a arătat însușiri alese. Era liniștit, blând, tăcut, nu lua parte la jocurile fraților și celor mai mari, căuta întotdeauna să stea pe lângă mama sa – parcă presimțind apropiata despărțire de ea. Sănătatea lui era fragilă. Încă din fragedă vârstă, a început să sufere din pricina insomniei. După ce mama sa a murit, Mihail, care avea nouă ani, a fost înscris la școala parohială din orașul Karaciov. Apoi și-a continuat învățătura sub conducerea unui dascăl bun, dintr-o familie deosebită, având multă evlavie. Când a împlinit 14 ani, a fost numit con-

tabil (1802) și și-a împlinit îndatorirea cu osârdie, fiind un om corect. Pentru activitatea lui, a fost promovat și mutat în orașul Kursk. Acolo, unul dintre bătrânii funcționari l-a îndrăgit mult și i-a dat un spațiu de locuit în propria casă. Mihail Nikolaevici folosea timpul liber citind cărți duhovnicești și cântând la țigulcă. Astfel a petrecut vreme de trei ani. În 1806, a murit și tatăl său. Frații lui apucaseră de acum pe calea lor, iar Mihail a rămas să aibă grijă de averea părintească din satul Șepeatino. La aceasta, Mihail s-a învoit fără cârtire. Nu era legat de avere, îndeletnicirile lumești nu-l atrăgeau. În taină, el dorea o viață de însingurare la moșia sa, să se dedea îndeletnicirilor îndrăgite: muzica și lectura cărților duhovnicești.

Nouă ani a petrecut pe proprietatea lor, arătând că nu avea nici un interes față de lucrurile pământești. Gospodăria lui nu sporea, căci pentru aceasta era nevoie de aspră veghere asupra sătenilor. Iar aceștia, la bunătatea lui Mihail Nikolaevici, care nu putea și nu dorea să urmeze aspra rânduială a locului, nu răspundeau cum s-ar fi cuvenit.

Odată, pe când sătenii au văzut că nimeni nu păzea moșia, au furat o mare cantitate de hrișcă (din care se face un caș gustos – *n.n.*). Mihail i-a chemat la sine și i-a muștrat prin înțelepte cuvinte din Sfânta Scriptură. „Dar noi – povestea verișoara lui, Pelaghia Tihonovna, martoră la în-

tâmplare – în taină râdeam de el. Însă, spre mirarea și rușinea noastră, lucrurile s-au încheiat într-un mod neașteptat: cei vinovați au căzut în genunchi și și-au recunoscut vina, fiind iertați.”

Vecinii, îndată ce au aflat despre bunătatea tânărului moșier, au început să-i ceară fie unelte agricole, fie sămânță. Și el întotdeauna cu mărinimie le dădea ceea ce aveau nevoie, nerefuzând pe nimeni. Rubedeniile sale se împotriveau, dar el le răspundea:

– Doamne, păzește-mă! Cum aş putea să spun că nu am, când am?!...

Apoi adăuga:

– Eu însumi îmi dau seama și văd bine că nu sunt stăpân.

Frații au încercat să-l căsătorească, însă nu au reușit. Voia lui Dumnezeu era ca el să apuce pe o cale mai înaltă către care avea chemare. Dragostea de Dumnezeu, evlavia, curăția, blândețea erau trăsături distincte ale acestui tânăr neobișnuit. Astfel s-a arătat el încă de la începuturile vieții duhovnicești și așa a rămas pentru totdeauna. În pofida aplecării vădite a lui Mihail Nikolaevici către monahism, frații lui continuau să-i caute o tovarășă de viață. În cele din urmă, s-au oprit asupra unei fete din vecinătate, care se distingea prin modestie și virtute. I-au prezentat-o lui Mihail, îndemnându-l să nu se împotrivească. Blând, el a întrebat:

– Dar ea vrea să se mărite?

Frații lui s-au bucurat, primind cele spuse de el ca pe un acord, și s-au grăbit fără știința lui să meargă la părinții fetei. Aceștia s-au arătat nepregătiți pentru o astfel de propunere și, mirați, au răspuns:

– Mulțumim pentru cinstea aceasta! Însă nu putem să hotărâm atât de repede. Trebuie să ne gândim, să se cunoască mai îndeaproape...

Auzind despre această neizbândă a osârdnicilor săi frați, Mihail Nikolaevici a mers la sora lui și, plin de bucurie, i-a mărturisit:

– Slavă Domnului că vecinii au hotărât să mai cugete! Eu nu puteam să refuz de-a dreptul. Am fost ascultător față de frații mei. Însă de aici înainte nimeni nu poate să mă mai îndemne la una ca asta!

Nu mult după aceea, Mihail Nikolaevici a mers la târgul de la Koren, de unde și-a cumpărat multe cărți duhovnicești. Întorcându-se acasă, s-a afundat în citirea lor, simțind o neobișnuită dulceață din acea hrană duhovnicească pentru suflet. Din când în când mergea în atelierul de tâmplărie unde lucra până la epuizare, dorind să-și deprindă trupul tânăr să se supună duhului. În anul 1810, pe data de 6 octombrie, având de acum 22 de ani, el a făcut un pelerinaj la mănăstirea „Pustia Maicii Domnului din Ploșceansk” și nu s-a mai întors acasă. Celor apropiați le-a scris că rămâne pentru totdeauna la mănăstire, iar averea o lasă fraților săi, fără să

păstreze ceva pentru sine. Viața mănăstirească l-a răpit pe de-a-ntregul. El însuși mai apoi spunea că, ajungând la mănăstirea Ploșceansk, nu știa unde se afla: pe pământ ori în cer –, iar monahii i se păreau ca fiind îngeri ai lui Dumnezeu.

Obștea număra cincizeci de frați care se îndelnetniceau mai ales cu nevoințele din afară: mersul la biserică, postul, pravila de rugăciune și împlinirea ascultării primite, iar nevoinței lăuntrice aproape că nu-i dădeau atenție. Nu erau stareți, nu erau îndrumători duhovnicești, căro-ra monahii să-și descopere gândurile. Se știe că zălogul izbânzii duhovnicești pentru monahism este păzirea conștiinței prin descoperirea gândurilor și faptelor înaintea starețului sub a cărui îndrumare duhovnicească orice monah trebuie să se afle. Tânărul ucenic era plin de osârdie în deprinderea rânduielilor slujbelor. Mai târziu el a devenit bun cunoscător al cântării bisericești și rânduielilor. La mănăstirea Ploșceansk era hrană din belșug, însă nu erau multe produse și lucruri care se dobândesc cu bani. Frații aveau nevoie de haine și încălțăminte. În afara bisericii, ei purtau rase vechi, peticite, iar în picioare purtau opinci țărănești. Însă aceasta nu l-a făcut să dea înapoi pe tânărul râvnitor. În ciuda strâmtorărilor, el a arătat mare râvnă către chemarea monahală și nu a dat atenție sănătății sale șubrede. Așa cum fierul se îndoaie în mâinile fierarului, tot astfel și el s-a predat ca ascultător în mâinile

duhovnicului mănăstirii din acea vreme, părintele Ioan. Aspru cu sine și cu alții, acest monah amintea la începutul vieții sale de nevoiță de unii dintre pustnicii din vechime. Avea o putere fizică neobișnuită și o întrebuintă în nevoițele neîncetate. Se distingea printr-un caracter aparte. Cu el Mihail a petrecut primii șase ani la pustia Ploșceansk.

Starețul simplu cu inima îl iubea pe ucenicul încredințat lui. Văzându-i purtarea blândă și ascultarea fără preget, el căuta să-l învețe cele ale vieții monahale: despre rânduiala mănăstirească și canoanele bisericești. Mihail arăta aleasă deschidere în toate. Prin aceasta, Pronia lui Dumnezeu l-a pregătit pe tânărul ucenic să devină învățător și dascăl al monahilor. În curând, Mihail a fost tuns rasofo, primind numele de Melchisedec. Fiind om cu carte, i-a fost încredințată corespondența mănăstirii. Însă acest lucru nu l-a mulțumit. Pe lângă izbânzile în ascultarea sa și nevoițele dinafară, el a simțit că aceasta nu e totul în viața monahală. Orice tânăr monah își are luptele sale – de care nu a fost străin nici rasofo-rul Melchisedec. Fiind mai învățat decât alții, el a simțit că are nevoie de un îndrumător care să aibă darul discernământului duhovnicesc și să-l conducă pe calea mântuirii. Pe 7 martie 1815, a primit mantia monahală și a fost numit Macarie, în cinstea preacuviosului Macarie Egipteanul. După câteva zile a urmat hirotonia lui în-

tru ierodiacon. Tot în 1815 a venit la mănăstirea Ploșceansk unul dintre cei mai râvnitori ucenici ai cunoscutului stareț Paisie Velickovski – schimonahul Atanasie, care se distingea printr-o înaltă viețuire duhovnicească și discernământ stărețesc. Dorința părintelui Macarie se împlinise. În noul-venit el a descoperit mult-căutatul și încercatul stareț căruia putea să-și încredințeze sufletul. Îndată a intrat în părtășie duhovnicească cu el, iar după doi ani, cu binecuvântarea egumenului, s-a mutat să viețuiască alături de acesta în chilia lui, slujindu-i ca cel mai credincios ucenic până la moartea sa – în 1825. Părintele Macarie îl iubea și-l prețuia mult pe starețul său. Și avea de ce. Schimonahul Atanasie ducea o viață plăcută lui Dumnezeu și era plin de dragoste către aproapele, având smerenie adâncă. Exemplul său personal, blândețea, nerăutatea lui copilărească și simplitatea învățau fără cuvinte. Iar sfaturile sale îl zideau pe tânărul nevoitor și îl mângâiau în vremea întristărilor. Pe când trăia pe lângă starețul Paisie Velickovski, părintele Atanasie se îndeletnicea cu facerea nu puținor cărți prețioase ale Sfinților Părinți. El adunase multă înțelepciune despre rugăciune, smerenie, răbdare, ascultare, dragoste și alte virtuți creștinești și se străduia să le înfăptuiască în viața sa. Avea și extrase din scrierile despre nevoință ale sfântului stareț, cuprinzând următorii autori: Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Macarie

cel Mare, Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Varsanufie, Sfântul Talasie, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Teodor Studitul, Sfântul Grigorie Sinaitul, Sfântul Grigorie Palama și alții. Cu binecuvântarea părintelui Atanasie, noul ucenic, Macarie, cu mare râvnă a început să ia aminte la scrierile acestor Sfinți Părinți și să se adape cu minunatele învățături duhovnicești despre adevărata rugăciune, despre lupta cu patimile și despre harica părtășie cu Dumnezeu. Toate acestea au mers în două direcții: 1) însușirea înțelepciunii Sfinților Părinți și învățătura lor, care îl vor ajuta pe părintele Macarie să-i îndrume pe monahi pe calea vieții duhovnicești, când după alegerea de Dumnezeu el a devenit stareț și îndrumător duhovnicesc pentru mulți și 2) dobândirea unei orientări exacte în opera acestor Sfinți Părinți, ceea ce a înlesnit editarea lor de către părintele Macarie, când s-a stabilit mai târziu în Pustia Optinei și a devenit stareț.

În 1817, pe 27 mai, părintele Macarie a fost hirotonit ieromonah. Sănătatea lui era șubredă. Deși chinuit de insomnie, a continuat să se îndeletnicească cu corespondența mănăstirii, dând sfaturi, trudindu-se după puteri, ajutând în biserică cu cântarea, citirea și împlinirea cu bună conștiință a ascultărilor primite. Tot în 1817, părintele a făcut, cu binecuvântarea conducerii mănăstirii, un pelerinaj la lavra Pecerska din Kiev,

însoțit de ierodiaconul Paladie. Pe jos, cu toiagul în mână, îmbrăcat în cele mai sărăcăcioase haine. Ajuns la Kiev, a petrecut zece zile și s-a întâlnit cu înțâistătorul lavrei, vrednicul arhimandrit Antonie (mai târziu arhiepiscop de Voronej și Zadonsk), care l-a copleșit cu binecuvântata lui cinstire. După ce a slujit Liturgia la Peșteri, îmbogățit cu experiență duhovnicească, părintele Macarie a plecat înapoi. Pe drumul de întoarcere, tovarășul său de călătorie, părintele Paladie, s-a abătut pe la mănăstirea Glinski. Aici părintele Macarie nu doar că l-a cunoscut, ci și a intrat în părtășie duhovnicească cu ierodiaconul Samuil, ucenic al cunoscutului egumen al acestei mănăstiri, părintele Filaret de Glinski. Părintele Samuil se îndeletnicea cu rugăciunea duhovnicească în care îl îndruma starețul său. Vreme de trei zile, părintele Macarie a discutat cu părintele Samuil despre lucrarea lăuntrică în viața duhovnicească. Mai târziu însuși părintele Macarie spunea că încă nu se învrednicise de o asemenea rugăciune. Se știe că nici starețul său, părintele Atanasie, nu avea îngăduință de la starețul lui, Paisie, să se atingă de această lucrare de rugăciune și de aceea săvârșea doar Rugăciunea lui Iisus cu buzele. Primind toate acestea, părintele Macarie recomanda ulterior tuturor monahilor smerenia, care e maică a darurilor duhovnicești și îi sfătuia să se ocupe nu cu rugăciunea lăuntrică, care e doar pentru puțini, ci cu curăția sufle-

tului de toate cele ce nu plac lui Dumnezeu, ca prin lucrarea rugăciunii să lupte cu patimile și cu gândurile pline de păcat. „Această cale e zăbavnică, dar sigură”, spunea el.

În 1824, părintele Macarie a mers la Rostov, unde s-a închinat la moaștele Sfântului Dimitrie al Rostovului, făcătorul de minuni. În timpul acestei călătorii, el a văzut pentru prima oară mănăstirea Optina și schitul Sfântul Ioan Înaintemergătorul, înălțat în apropierea acesteia, fără să bănuiască că după o vreme va merge să se nevoiască tocmai în acest loc, că va deveni unul dintre stareții însemnați de la Optina și va ridica la mare înălțime duhovnicească această mănăstire, ca îndrumător al sufletelor omenești.

În 1926, părintele Macarie a fost numit ajutor de egumen al mănăstirii Ploșceansk, iar în anii următori, prin bunăvoința arhiereului locului, a devenit duhovnic al mănăstirii de maici a Sfinței Treimi din Sevsk, fără să părăsească mănăstirea Ploșceansk. Această numire a marcat începutul unei noi perioade a lucrării monahale a părintelui Macarie. Până la sfârșitul vieții sale, el a fost duhovnic îndrumător. Încă din acea vreme a început o bogată corespondență duhovnicească ce se va încheia odată cu moartea sa. Fără a jindui spre o astfel de cinste, de a fi îndrumător duhovnicesc și învățător, părintele Macarie a conștientizat că nu omul, ci Pronia lui Dumnezeu i-a rânduit această grea ascultare. Cu o ast-